

2024-02-13

Länsstyrelsens underlag inför Tierps kommuns beslut om planeringsstrategi

Inledning

Länsstyrelsen ska enligt 3 kap. 26 § plan- och bygglagen (PBL) i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige.

I underlaget ska länsstyrelsen ange

1. hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen, och
2. om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Länsstyrelsen ska även lämna ett sådant underlag till kommunen när kommunen begär det. *Lag (2020:76)*

I detta underlag till Tierps kommun redovisar Länsstyrelsen i Uppsala län (härefter länsstyrelsen) vilka, nya eller ändrade, statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Länsstyrelsen informerar också om förändringar gällande övriga allmänna intressen som kan vara bra att ha med sig i kommande arbete med planeringsstrategi. Slutligen redovisas länsstyrelsens syn på granskningsyttrandenas aktualitet.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Innehållsförteckning	2
Gällande översiktsplan	3
Ny lagstiftning	3
<i>Plan- och bygglagen (PBL)</i>	3
<i>Miljöbalken</i>	5
<i>Annan lagstiftning</i>	5
Planeringsunderlag	5
Statliga intressen	6
<i>Riksintressen</i>	6
<i>Riksintressen enligt 3 kapitlet miljöbalken</i>	6
<i>Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken</i>	10
Miljö kvalitetsnormer	12
<i>Miljö kvalitetsnormer för vatten</i>	12
<i>Miljö kvalitetsnormer för utomhusluft</i>	13
Hälsa, säkerhet och risk för olyckor	13
<i>Buller</i>	13
<i>Risker – farligt gods och miljöfarlig verksamhet</i>	14
<i>Magnetfält och kraftledning</i>	14
<i>Förorenade områden</i>	15
<i>Ras, skred, erosion och översvämning</i>	15
<i>Klimatrelaterade risker och klimatanpassning</i>	16
Mellankommunala och regionala intressen	17
Övriga allmänna intressen	18
<i>Areella näringar</i>	18
<i>Naturmiljö</i>	19
<i>Kulturmiljö</i>	22
<i>Vatten och avlopp</i>	23
<i>Avfallshantering</i>	24

<i>Energiproduktion och distribution</i>	24
<i>Infrastruktur</i>	26
<i>Klimat</i>	27
<i>Luftfart och höga objekt</i>	29
<i>Totalförsvaret</i>	30
<i>Sociala aspekter</i>	30
<i>Bostadsförsörjning</i>	32
Nationella och regionala mål, planer och program	33
<i>Regional utvecklingsstrategi</i>	33
<i>Gestaltad livsmiljö</i>	33
<i>Miljömålen</i>	34
<i>Agenda 2030</i>	35
Bedömning av granskningsyttrandenas aktualitet	35

Gällande översiktsplan

Länsstyrelsen har kännedom om att Tierps kommun arbetar med att ta fram en ny översiktsplan, men då den inte är antagen så kommer detta underlag att utgå ifrån gällande översiktsplan som består av följande delar:

- Kommuntäckande översiktsplan 2010–2030 antagen december 2011
- Tematiskt tillägg till översiktsplan – LIS-områden i Tierps kommun antagen januari 2012

Ny lagstiftning

Sedan Tierps kommuns kommuntäckande översiktsplan antogs 2011 har det tillkommit ny lagstiftning som kan ha direkt påverkan på kommunens arbete med översiktsplanering. Följande redogörelse bör inte ses som komplett eftersom det kan finnas ytterligare lagändringar som indirekt kan komma att påverka översiktsplaneringen. Under varje rubrik hänvisas löpande till lagförändringar inom respektive område.

Plan- och bygglagen (PBL)

Förändringar i 2 kapitlet

I januari 2014 infördes en ny punkt i 2 kap. 5 § för att tydliggöra sambandet mellan PBL och lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar.¹

---

¹ [SFS 2013:866](#)

Förändringar i 3 kapitlet

I juli 2014 infördes krav på redovisning i översiktsplanen om hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder.

Den 1 augusti 2018 ändrades 3 kap. 5 § PBL i syfte att förbättra beredskapen i kommunerna för klimatförändringar. Förändringen innebär att det av översiktsplanen ska framgå hur kommunen ser på risken för skador på den byggda miljön. Riskbedömningen ska utgå från händelser såsom översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade. Kommunen ska också redogöra för hur sådana risker kan minska eller upphöra. Lagändringen trädde i kraft den 1 augusti 2018, men för ärenden om antagande eller ändring av översiktsplan som har påbörjats före 1 augusti 2018 fortsätter dock lyda under de äldre föreskrifterna. Läs mer på PBL kunskapsbanken.² Under avsnittet nedan om *Hälsa, säkerhet och risk för olyckor* ges mer vägledning om hur kommunen bör hantera detta.

Den 1 april 2020 förändrades flera delar av 3 kapitlet om översiktsplan. Med lagändringarna har många paragrafer fått nytt innehåll eller formulerats om. Boverket har gjort en sammanställning över lagändringarna som finns att läsa på PBL kunskapsbanken.³ Syftet med ändringarna är att översiktsplaneringen ska bedrivas kontinuerligt, vara framåtsyftande och att översiktsplanen ska hållas aktuell. Den största förändringen är att kommunernas aktualitetsprövning av översiktsplanen har ersatts med att kommunerna ska ta fram en planeringsstrategi (3 kap. 23 § PBL). Från och med valet 2022 ska kommunfullmäktige ta fram en planeringsstrategi varje mandatperiod.

Strategin ska antas senast 24 månader efter ordinarie val vilket innebär att fullmäktige senast den 11 september 2024 ska ha antagit kommunens första planeringsstrategi. Om inte detta genomförs upphör översiktsplanen att vara aktuell. Avsikten med en planeringsstrategi är att den ska vara mer framåtsyftande än aktualitetsprövningen i och med att kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen ska vara i fokus. Därför är det också möjligt att ändra strategin från det att den antagits och fram till nästa ordinarie val. Om fullmäktige i stället antar en ny översiktsplan inom första halvan av mandatperioden behöver kommunen inte anta en planeringsstrategi inom samma period. Läs mer om planeringsstrategi, dess tänkta innehåll och övergångsbestämmelser på PBL kunskapsbanken.⁴

Förändringar i 5 kapitlet

I januari 2015 infördes bestämmelser i 5 kap. 7 § om att detaljplaneläggning som inte är förenlig med översiktsplanen och länsstyrelsens granskningsyttrande ska handläggas med ett utökat planförfarande.

---

² [Boverket – Översiktsplanens innehåll](#)

³ [Boverket – Ändringen av PBL 3 kap 1 april 2020](#)

⁴ [Boverket – Planeringsstrategi](#)

Miljöbalken

Nytt 6 kapitel om miljöbedömning

Den 1 januari 2018 fick miljöbalken ett nytt 6 kapitel med det nya namnet *Miljöbedömningar*. Parallellt infördes ändringar i PBL:s 3, 4 och 5 kapitel. En del begrepp i lagstiftningen har ändrats. Dessa ändringar ska tillämpas på planer som påbörjas efter 1 januari 2018.

När det gäller miljöbedömningar av planer och program, där översiktsplanen ingår, innehåller 6 kap i miljöbalken krav på vilka miljöaspekter som ska omfattas av miljöbedömningen. Ett större fokus ligger nu på att integrera dessa i planen. Kommunen ska göra en strategisk miljöbedömning i samband med att översiktsplanen tas fram.

Miljöbalkens 6 kapitel, 9–12 §§ tar upp miljökonsekvensbeskrivningens (MKB) utförande och innehåll. Avgränsning, innehåll och detaljeringsgrad anpassas till vad som är lämpligt för den aktuella översiktsplanen. Samråd om detta genomförs med länsstyrelsen. Läs mer och få vägledning om strategiska miljöbedömningar på Naturvårdsverkets webbplats.⁵

Miljöbedömningsförordningen införs

Under 2018 ersattes förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar med miljöbedömningsförordningen (2017:966).

Annan lagstiftning

I januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Detta förstärker barnrätten vid tillämpningen av andra lagar, exempelvis PBL. Barns intressen ingår i princip i alla de intressen som anges i 2 kap. PBL och även i en del andra bestämmelser i PBL.⁶

Planeringsunderlag

Länsstyrelserna arbetar tillsammans med en gemensam Planeringskatalog som är en webbaserad söktjänst för planeringsunderlag. I Planeringskatalogen finns relevanta planeringsunderlag för fysisk planering från statliga myndigheter i form av rapporter, vägledningar, geodata, karttjänster och webbsidor.

Sedan gällande översiktsplan antogs har nya underlag avseende statliga och mellankommunala intressen tillkommit med betydelse för kommunens översiktsplanering. Bland annat avseende lagstiftning, planeringsunderlag samt nya regionala och nationella mål. Länsstyrelsens redovisning i detta underlag är ett urval

---

⁵ [Naturvårdsverket – Miljöbedömningar enligt kapitel 6 miljöbalken](#)

⁶ [SFS 2018:1197](#)

av sådana underlag som bedömts vara relevanta för Tierps kommuns översiktsplanearbete. För ytterligare underlag hänvisar länsstyrelsen till Planeringskatalogen som löpande samlar och uppdaterar planeringsunderlag från statliga myndigheter:

[Planeringskatalogen](#)

Statliga intressen

Länsstyrelsens sammanställning av statliga och mellankommunala intressen redovisar de statliga intressena i länet. Dokumentet är senast uppdaterat 2018 och trots att det har skett förändringar inom flera områden utgör det ett bra grunddokument. Sammanställningen kommer att uppdateras under våren 2024.

[Sammanställning av statliga och mellankommunala intressen – underlag för översiktsplanering i Uppsala län.](#)

Riksintressen

Under 2021 gjordes en översyn av riksintresseanspråken. De riksintressen som var föremål för översynen är riksintressena kommunikation, friluftsliv (3 kap. MB), naturvård, kulturmiljö, energiproduktion, -distribution samt industriell produktion. Sammantaget har det funnits förväntningar från regeringen om att översynen skulle leda till en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som dessa områdens samlade areella utbredning. Resultat från översynen visar att det finns brister i riksintressesystemet. Det är dock inte klart i dagsläget hur fortsatta åtgärder kommer att se ut.

Riksintressen enligt 3 kapitlet miljöbalken

Nedan finns redovisat de riksintressen som är aktuella. Ett antal riksintresseanspråk har uppdaterats sedan den gällande översiktsplanen antogs. För riksintressena finns vidare hänvisningar till GIS-filer och värdebeskrivningar.

Kulturmiljövård

Riksantikvarieämbetet fick under 2022 ett uppdrag av regeringen att ompröva de riksintressen för kulturmiljövård som länsstyrelserna har identifierat som områden av riksintressen med brister avseende aktualitet eller utbredning. Inga förändringar av riksintresseanspråken för kulturmiljö i Tierps kommun har skett i och med omprövningen.⁷

---

⁷ [Planeringskatalogen – Riksintresse kulturmiljö](#)

Namn	Beslutsdatum	Namn	Beslutsdatum
Karlholms bruk	1987-11-05	Österlövsta	1987-11-05
Lingnåre	1987-11-05	Lövstabruk	1987-11-05
Hållens by och Fågelsundets fiskehamn	1996-08-27	Tierpsslätten	1987-11-05
Barknåre och Böle	1987-11-05	Tobo bruk	1987-11-05
Söderfors bruk	1987-11-05	Vendel	1987-11-05
Strömsbergs bruk	1987-11-05		

Naturvård

Naturvårdsverket har av regeringen fått ett uppdrag under 2022 att ompröva de riksintressen för naturvård som länsstyrelserna har identifierat som områden av riksintressen med brister avseende aktualitet eller utbredning.

Inga förändringar av riksintresseanspråken för naturvård har skett sedan den kommuntäckande översiktsplanen antogs.⁸

Namn	Beslutsdatum	Namn	Beslutsdatum
Björns skärgård	2000-02-07	Stormossen-Drängmossen	2000-02-07
Båtfors-Untrafjärden-Bredforsen	2000-02-07	Tjuvkällan	2000-02-07
Florarna	2000-02-07	Tämnaren och Sörsjön	2000-02-07
Forsmarksån	2000-02-07	Vendelsjön med omgivande våtmarker	2000-02-07
Fräkensjön	2000-02-07	Vikstaåsen	2000-02-07
Kapplasse-Rossholm	2000-02-07	Våtmarker kring Tämnaren	2000-02-07
Kisberg	2000-02-07	Östra Hållnäs-kusten	2000-02-07
Ledskärsområdet	2000-02-07		

⁸ [Planeringskatalogen – Riksintresse naturvård, kulturmiljö och friluftsliv](#)

Friluftsliv

Riksintressen för friluftsliv har för några år sedan genomgått en revidering som färdigställdes 2016. I revideringen tillkom nya områden och befintliga områdens geografiska avgränsning förändrades samtidigt som nya värdebeskrivningar upprättades, vilket innebär att Tierps kommuns riksintresseanspåk har reviderats och att ett nytt område har tillkommit sedan antagandet av den kommuntäckande översiktsplanen.

Namn	Beslutsdatum
Florarna och Finnsjön	2017-01-19
Nedre Dalälven och Billudden	2016-04-21

Yrkesfiske

Riksintressen för yrkesfiske pekas ut av Havs- och vattenmyndigheten (HaV). Utpekande av områden för yrkesfiske syftar till att skydda reproduktions-, uppväxt och fångstområden med avgörande betydelse för näringen.

En första revidering av riksintresse yrkesfiske gjordes 2006. Under 2019 gjordes ytterligare förändringar i de delar av riksintresset som ligger utanför kustområdet. Förändringen innebär att de områden som utpekats i de statliga havsplanerna som "användning yrkesfiske", nu även pekas ut som riksintresse. De kustnära riksintresseområdena för yrkesfiske, som ligger innanför havsplaneområdet, kvarstår så som de var avgränsade tidigare. I Tierps kommun finns två oförändrade riksintresseanspåk för yrkesfiske.

Namn	Beslutsdatum
Gävlebukten Lövstabukten Storfjärden, fångstområde	2006-06-28
Öregrundsgrepen Gräsö Grisslehamn, fångstområde	2006-06-28

Totalförsvaret

Riksintressen för totalförsvarets militära del kan i vissa fall redovisas öppet och i andra fall inte. Dels finns det områden i form av övnings- och skjutfält och flygflottiljer som redovisas öppet, dels områden som av sekretesskäl inte kan redovisas öppet. De senare har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och

underrättelsesystem. Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av riksintressena.⁹

Försvarsmakten fattade 2022-01-26 beslut om nu gällande riksintressen och områden av betydelse för totalförsvarets militära del. De riksintressen som påverkar kommuner, länsstyrelser eller andra aktörer i plan- och lovärenden eller tillståndsärenden redovisas i Försvarsmaktens riksintressekatalog.

För att säkerställa att ingen skada sker på de riksintressen som omfattas av sekretess och inte alls kan redovisas öppet på karta, är hela landets yta samrådsområde för objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse. Med sammanhållen bebyggelse avses de områden som utgör tätort på lantmäteriets översiktskarta 1:250 000. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt ska skickas på remiss till Försvarsmakten.

För att säkerställa att eventuella områden som pekas ut som lämpliga för etablering av vindkraft inte hamnar i konflikt med riksintressen för totalförsvarets militära del som omfattas av sekretess (enligt OSL 15 kap 2§), måste en förfrågan ställas till Försvarsmakten.

Värdefulla ämnen och material

Sveriges geologiska undersökningar (SGU) är ansvarig myndighet för utpekandet av riksintresseanspråk för värdefulla ämnen och material. Riksintresseanspråken beaktas i planeringen och skyddas mot exploatering som påtagligt försvårar utvinningen av dessa. Intresseområden för värdefulla ämnen och material är sådana fyndigheter som är eller bedöms kunna bli värdefulla ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

I Tierps kommun finns riksintresseanspråket Dannemora sedan beslut 2010-12-21.

Elektroniska kommunikationer

Post- och telestyrelsen (PTS) pekar ut anläggningar för elektroniska kommunikationer som är att anse som riksintressen. Vad gäller dessa kan de inte redovisas öppet.¹⁰

Det är dock viktigt att beakta om kommande arbeten med översiktsplan innebär uppförande av vindkraftverk, eftersom dessa i vissa fall kan påverka mottagningen av radiosignaler på ett negativt sätt, speciellt gäller detta för radiolänkförbindelser. PTS rekommenderar därför att ett samrådsförfarande genomförs mellan vindkraftsbolag och de radiolänkoperatörer som blir berörda av vindkraftsetableringen för respektive område för att minimera störningsriskerna.

---

⁹ [Planeringskatalogen – Riksintresse totalförsvär](#)

¹⁰ [Planeringskatalogen – Riksintresse anläggningar för elektronisk kommunikation](#)

Inför ett sådant samråd kan PTS bidra med information om vilka de berörda radiolänkoperatörerna är.

Kommunikationer

Ny sektorsbeskrivning *Riksintressen för trafikslagets anläggningar - sektorsbeskrivning inklusive kriterier för utpekande* har beslutats 2020-08-12. I sektorsbeskrivningen framgår vad som kan utgöra framtida, planerade och befintliga riksintresseanspråk och Trafikverkets syn på hur anspråken ska tolkas.

Senaste uppdaterade beslut gällande riksintresseanspråken för kommunikationer gjordes 2022-09-26.¹¹ Trafikverkets beslut TRV 2020/131663 innebär att riksintresse för kommunikationer är oförändrat i Tierps kommun.

Namn	Beslutsdatum
E4	2022-09-26
Ostkustbanan	2022-09-26
Hargshamnsbanan	2022-09-26

Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken

För riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken i Tierps kommun har förändringar skett sedan gällande översiktsplan antogs 2011.¹²

Natura 2000-områden

Natura 2000-områden är ett nätverk som skapades inom EU för att hejda utrotningen av djur och växter och för att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Dessa områden utses med stöd av EU:s fågeldirektiv och habitatsdirektiv. För att uppfylla direktivens krav på att även planer ska tillåtlighetsprövas, med avseende på den påverkan en planerad mark- och vattenanvändning kan få på ett Natura 2000-område, har ändringar genomförts i 4 kap 1 och 8 §§ miljöbalken. Alla områden som har förtecknats enligt 7 kap 27 §, stycke 1 och 2, utgör riksintresse enligt 4 kap 8 § miljöbalken. Bestämmelsen innebär i praktiken att man inte ska kunna anta en detaljplan vars genomförande kräver tillstånd enligt 7 kap 28 a § MB, innan ett sådant tillstånd har getts. Vilka områden som finns inom kommunen och varför de valts ut framgår i Naturvårdsverkets kartverktyg *Skyddad natur*.

---

¹¹ [Planeringskatalogen – Riksintresse kommunikationer](#)

¹² [Planeringskatalogen – Riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken](#)

Sedan kommunens översiktsplan antogs har ett nytt Natura 2000-område tillkommit, Rönnefjärdsskogen. En översyn har även gjorts av samtliga bevarandeplaner för länets Natura 2000-områden, vilka sedan har uppdaterats vid två tillfällen, den 15 december 2016 och den 31 mars 2017.

Namn	Beslutsdatum	Namn	Beslutsdatum
Björns skärgård	2012-08-01	Lerorna	2006-10-01
Bleckan, Söderören	2010-05-01	Långmossen	2009-04-01
Bolstan	2012-08-01	Marma	2012-08-01
Bredfors	2012-08-01	Romsmaren	2006-10-01
Båtfors	2012-08-01	Rönnefjärdsskogen	2015-03-27
Djupfjärd	2012-08-01	Saxmarken	2012-08-01
Ersta	2009-04-01	Skaten-Rångsen	2012-08-01
Florarna	2012-08-01	Slada	2012-08-01
Fräkensjön	2012-08-01	Strönningsvik	2012-08-01
Göksnåre	2012-08-01	Sätra	2012-08-01
Hållnäs-kusten	2012-08-01	Tjuvkällan	2012-08-01
Kapellbacken	2009-04-01	Tämnaren öst	2012-08-01
Kapplasse	2012-08-01	Untra	2010-05-01
Kvarnön	2012-08-01	Ängskär, Bondskäret	2012-08-01
Ledskär	2012-08-01	Östanån	2002-10-01

Rörligt friluftsliv

I Tierps kommun finns området Nedre Dalälven som omfattas av miljöbalkens 4 kap 2 § rörligt friluftsliv. I detta område ska särskild hänsyn tas till turismen och friluftslivet. Riksintresset ska dock inte utgöra ett hinder för utvecklingen av befintliga tätorter respektive det lokala näringslivet, eller vid uppförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret.

Miljökvalitetsnormer

Den fysiska planeringen är ett viktigt verktyg för att uppnå miljökvalitetsnormer och enligt 3 kap 5 § PBL ska det framgå i översiktsplanen hur kommunen avser att följa gällande miljökvalitetsnormer.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Vattenmyndigheten inom Norra Östersjöns vattendistrikt har antagit förvaltningsplan 2022-2027, miljökvalitetsnormer (MKN) samt åtgärdsprogram 2022-2027 för distriktets vattenförekomster.¹³ Det innebär att det för större sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten i föreskrift fastställts kvalitetskrav för vattenmiljöerna (miljökvalitetsnormer).¹⁴

Myndigheter och kommuner är skyldiga att genomföra de åtgärder som fastslagits i åtgärdsprogrammet för att följa miljökvalitetsnormerna. För kommunens del innebär detta bland annat att planläggningen behöver utvecklas så att miljökvalitetsnormerna för vatten kan uppnås och inte försämrats.

Förvaltningsplanen beskriver i stora drag hur vattnen mår, hur de övervakas och förvaltas. Åtgärdsprogrammet innehåller juridiskt bindande åtgärder riktade till Sveriges myndigheter och kommuner. En av de kommunala åtgärderna handlar om fysisk planering och tydliggör att, samt beskriver till viss del hur, kommunen ska förhålla sig till miljökvalitetsnormer för vatten vid översiktsplanering.

Länsstyrelsen vill också påminna om att det finns helt nya underlag vad gäller påverkansanalys, statusklassning, riskbedömning, förslag till åtgärder, och miljökvalitetsnormer för förvaltningsperiod 4 (2022–2027) och att kommunen vid fysisk planering alltid ska utgå från senaste förvaltningscykeln som planeringsunderlag. Notera att detta inte är samma sak som valet ”Senaste bedömning” i VISS. Det ska alltid anges från vilken cykel underlaget har hämtats samt när uttag görs.

Boverket publicerade vid årsskiftet 2021/2022 en ny vägledning om miljökvalitetsnormer för vatten och skriver specifikt om hanteringen i översiktsplanering.¹⁵

Under 2023 har Vattenmyndigheterna presenterat ett digitalt underlag som stöd för genomförande av åtgärdsprogrammet för vatten.¹⁶ Underlaget presenteras i form av ett antal Story Maps och knyter ihop vattenmyndigheternas åtgärdsprogram med miljökvalitetsnormerna och databasen VISS. Syftet är att underlätta för kommuner

---

¹³ [Vattenmyndigheterna – Förvaltningsplan 2022-2027 Norra Östersjöns vattendistrikt](#)

¹⁴ [Vattenmyndigheterna – Miljökvalitetsnormer för vatten](#)

¹⁵ PBL kunskapsbanken – [Miljökvalitetsnormer i översiktsplanering](#)

¹⁶ [Vattenmyndigheterna – digitalt åtgärdsunderlag](#)

och länsstyrelser att genomföra åtgärderna i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram med målet att nå miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Miljö kvalitetsnormer för utomhusluft

Det finns ett flertal vägledningsdokument och andra vägar till information och stöd vid tillämpning av miljö kvalitetsnormerna för utomhusluft. Vägledningen *Luftguiden*¹⁷ (senaste version 2019) utgör basen i vägledningen, men utöver den finns flera, mer fördjupande vägledningar. Naturvårdsverket har sammanställt de vägledningar som finns.¹⁸

I översiktsplanarbetet bör det framgå att miljömålets preciseringar är svårare att uppnå än miljö kvalitetsnormerna. När det gäller gränsvärden för luftföroreningar bör kommunen ta i beaktande att miljömålets preciseringar har lägre gränsvärden än vad MKN luft har. Det är följaktligen viktigt att även ta hänsyn till preciseringarna under miljömålet om *Frisk luft*.

Hälsa, säkerhet och risk för olyckor

Boverket tog 2018 fram vägledningen *Hälsa, säkerhet och risker* som handlar om tillämpning av PBL med hänsyn till människors hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion.¹⁹ Vägledningen är ett stöd i kommande planeringsstrategi.

Buller

Regler om buller finns i såväl plan- och bygglagen som miljöbalken och förordningar. För olika kategorier av buller finns också riktvärden för bullernivåer vid bostadsbyggnader. Nya regler för buller trädde i kraft under 2015, 2016 och 2017. I april 2020 publicerade Boverket en reviderad vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller vid planläggning och bygglovsprövning av bostadsbyggnader.²⁰ Vägledningen ansluter till de nya allmänna råd om industri- och annat verksamhetsbuller som publicerats under 2020.

Gällande buller från vindkraftverk publicerades en ny vägledning från Naturvårdsverket i slutet av 2020.²¹

---

¹⁷ [Naturvårdsverket - Luftguiden](#)

¹⁸ [Vägledningsdokument - MKN](#)

¹⁹ [Planeringskatalogen – Hälsa, säkerhet och risker](#)

²⁰ [Boverket – Omgivningsbuller från industriell verksamhet och annan verksamhet med likartad ljudkaraktär](#)

²¹ [Naturvårdsverket – Vägledning om buller från vindkraftverk](#)

I kommande planeringsstrategi bör kommunen, med hänsyn till förändringar i förordningen, de nya allmänna råden och de nya kunskapsunderlag och vägledningar som finns gällande buller ta ställning till kommunens fortsatta arbete med frågorna inom ramen för översiktsplaneringen. Det är av vikt att systematiskt hantera bullerfrågor. Översiktsplanen ger möjlighet att redan i tidiga skeden synliggöra förutsättningarna för framtida utbyggnadsområden i bullerutsatta lägen.

Risker – farligt gods och miljöfarlig verksamhet

Enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken ska människors hälsa och säkerhet beaktas i planeringsprocessen. Kommunen bör redan i den översiktliga planeringen ange generella principer för riskhanteringsprocessen i syfte att tidigt identifiera potentiella intressekonflikter och öka förutsägbarheten för att möjliggöra den utveckling som kommunen önskar.

Länsstyrelsen rekommenderar därför att kommunen tar ställning till störningar från verksamheter och lämpliga skyddsavstånd till industrier och anläggningar som hanterar någon form av farliga ämnen eller bedriver farlig verksamhet. Störningar från verksamheter och lämpliga skyddsavstånd bör beskrivas. Det bör framgå i översiktsplanen om verksamhetsområden är avsedda för småindustri eller motsvarande eller för tyngre störande industriändamål. Även tillfartsvägar behöver beaktas ur risk- och bullersynpunkt i planeringen.

Under 2017 reviderades vägledningen *Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering* som är framtagen i samarbete mellan Boverket, MSB och Naturvårdsverket.²²

Magnetfält och kraftledning

Vid planering av bebyggelse nära kraftledningar och andra elanläggningar kan frågeställningar om elektromagnetiska fält behöva beaktas. I rapporten Magnetfält och hälsorisker ger Strålsäkerhetsmyndigheten tillsammans med flera andra myndigheter övergripande rekommendationer för samhällsplanering och byggande.²³ Det handlar bland annat om gränsvärdet 0,4 mikrotelsla som högsta magnetfältsnivå vid bostäder, skolor eller där människor vistas varaktigt.

I översiktsplanen bör det framgå vilken hänsyn som behöver tas till kraftledningar vid efterföljande planering och lovgivning. Det bör också framgå vilka av kraftledningarna i kommunen som tillhör transmissionsnätet och vilka som är distributionsledningar. Svenska Kraftnät vill att hänsyn tas till rekommenderade skyddsavstånd och att översiktsplanens riktlinjer följer dessa.

---

²² [Planeringskatalogen – Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering](#)

²³ Strålsäkerhetsmyndigheten – [Magnetfält och hälsorisker](#)

Förorenade områden

En strategi för hur förorenade områden ska hanteras och åtgärdas är nödvändig för att uppnå miljömålen samt för att främja människors hälsa och säkerhet. Mycket information och vägledning från länsstyrelserna finns samlat under länsstyrelsernas EBH-portal. Som underlag för att kommunen ska kunna arbeta strategiskt med förorenade områden finns vägledningmaterialet Strategipaketet på EBH- portalen.²⁴ Det är en fördel om detta får genomslag i arbetet med planeringsstrategin.

Informationen om förorenade områden förändras och uppdateras kontinuerligt i EBH-stödet. Det kan exempelvis handla om nya objekt inom branscher som inte tidigare uppmärksammats och nya undersökningar eller åtgärder som utförts.

Ras, skred, erosion och översvämning

En översiktsplan bör peka ut känsliga områden och kända riskområden med avseende på ras, skred, erosion eller översvämning, i synnerhet kopplat till områden med befintlig eller planerad bebyggelse. Nämnade förhållanden kan vara avgörande för markens lämplighet vid strategiska val av framtida markanvändning. Utpekandet underlättar efterföljande planering. Inom ramen för översiktsplanarbetet ska geologiska och geotekniska förhållanden redovisas översiktligt, samt en samlad bedömning av de geotekniska säkerhetsfrågorna (ras, skred, erosion, slamströmmar, berggras/blocknedfall samt geotekniska frågeställningar kopplat till översvämning).²⁵

Sedan gällande kommuntäckande översiktsplan antogs 2011 har en harmonisering av statligt framställda planeringsunderlag avseende ras, skred och erosion tagits fram av SGI tillsammans med bland andra MSB och SGU. I den finns flertalet underlag som kan ge en uppdaterad kommuntäckande bild avseende riskområden för ras, skred och erosion.²⁶ Underlagen finns åskådliggjorda i en kartvisningstjänst som uppdateras regelbundet och nya underlag kan tillkomma.

Några exempel på lämpliga underlag är ”Förutsättningar för skred i finkornig jordart”, ”Stränders eroderbarhet” och ”Områden där skogsbruk och exploatering kan orsaka erosion, ras och slamströmmar”. Informationen är utifrån geoteknisk synpunkt värdefull vid strategiska val av lämplig markanvändning. En samlad bedömning av hur dessa risker och förutsättningar påverkar varandra och hur detta påverkar lämplig markanvändning bör därför göras. Kommande planeringsstrategi kan utifrån ovanstående också inkludera uppdrag att upprätta en strategi för hur de geotekniska frågorna ska klarläggas.

---

²⁴ [Länsstyrelserna – EBH-portal](#)

²⁵ Statens geotekniska institut - [Översiktsplan](#)

²⁶ [SGI – Kartunderlag om ras, skred och erosion](#)

Boverket har sedan 2010 sammanställt riktlinjer och rekommendationer för hantering av risker kopplade till naturolyckor i en tillsynsvägledning för länsstyrelserna.²⁷

Klimatrelaterade risker och klimatanpassning

År 2018 infördes en ny bestämmelse i PBL genom ett tillägg i 3 kap. 5 §. Förändringen innebär att det av översiktsplanen ska framgå kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Förutom ny och befintlig bebyggelse innefattas den byggda miljön, även anläggningar samt vegetation, parker och andra grönområden.

Syftet med tillägget är att stärka kommunernas klimatanpassningsarbete. Det ska göras genom att skapa en samlad bild av klimatrelaterade risker i kommunen, skapa förståelse för sårbarheter och konsekvenser samt att skapa ett underlag för riskacceptans eller plan för åtgärder. Det här betyder att kommunerna behöver identifiera byggda miljöer som riskerar att drabbas av klimatrelaterade risker samt ta ställning till hur kommunen avser att hantera dessa risker. Hur kommunen har hanterat detta ska framgå i översiktsplanen. Läs mer på PBL kunskapsbanken.²⁸

Ett metodstöd till kommunernas hantering av dessa frågor i översiktsplanen har tagits fram av länsstyrelserna i Stockholm och Västra Götaland tillsammans med SMHI och MSB under 2021. Stödet belyser hur arbetsprocessen kan utformas och hur man kan gå till väga för att ta fram underlag samt vad som behöver framgå i översiktsplanen. Här finns vägledning för hur geologiska, geotekniska och topografiska underlag såsom havsnivåhöjnings-, översvämnings-, ras- och skredkarteringar kan användas. Metodstödet ger också förslag på olika slags åtgärder för riskhantering som kan uttryckas i översiktsplanen.²⁹

Länsstyrelsen i Uppsala län har under hösten 2023 tagit fram en länstäckande skyfallskartering där 51 tätorter i länet ingått. Karteringen har utförts för ett 100- respektive 500-årsregn med klimatfaktor motsvarande ökad nederbördsmängd med 30 %. Karteringen tar hänsyn till bland annat topografi, infiltration, markanvändning etc. Den kan användas som underlag till översiktsplaneringen men också för detaljplaner i tidiga skeden, förstudier samt förnyelseplanering för VA.

De riskbedömningar som kommunen genomför ska kunna utföras med hjälp av befintligt underlag. Detta innefattar existerande geologiska, geotekniska och topografiska underlag samt havsnivåhöjnings-, översvämnings-, ras- och skredkarteringar som nationella myndigheter och länsstyrelser tillhandahåller. Om

---

²⁷ [Boverket - Tillsynsvägledning naturolyckor](#)

²⁸ [Boverket – Översiktsplanens innehåll](#)

²⁹ [Länsstyrelserna – Klimatrelaterade risker i översiktsplanering - metodstöd](#)

statlig infrastruktur ligger inom ett område kan underlag från Trafikverket behövas. Nedan följer några underlag som är aktuella i skrivande stund:

- [Översvämningskarteringar](#) – (MSB)
- Karttjänst – [Ras, skred och erosion](#) (SGI)
- [Framtidsklimat](#), klimatscenarier, länsanalyser och klimatindikatorer (SMHI)
- [Framtidsklimat i Uppsala län](#) (SMHI)
- [Planeringskatalogen – Kulturarv och klimatförändringar](#)

Förutom underlagen ovan och metodstödet för att hantera klimatrelaterade risker i översiktsplaneringen har olika vägledningar om klimatanpassning uppdaterats och tagits fram de senaste åren. Dessa går att hitta på följande webbplatser:

- Boverket – [Vägledning om klimatanpassning i ÖP](#)
- SMHI – [Exempel och stöd för fysisk planering](#)
- Länsstyrelsen Uppsala län – [Klimatanpassning](#)
- Naturvårdsverket - [Klimatanpassning](#)

SGI och MSB har identifierat områden i Sverige där det finns risk för klimatrelaterade ras, skred, erosion och översvämningsrisker. Uppdraget innebär också att beskriva sannolikhet och samhällsekonomiska konsekvenser.³⁰ En karttjänst med beskrivningar av de nationella riskområdena och kommunanalyser finns också tillgänglig.³¹

Mellankommunala och regionala intressen

Enligt 2 kap 3 § första stycket PBL ska hänsyn tas till mellankommunala och regionala förhållanden vid planläggning. Detta innebär att kommunen inte bara ska ta hänsyn till förhållandena i angränsande kommuner utan också till behovet av samverkan och samarbete i ett bredare regionalt perspektiv.

Boverket har under 2020 uppdaterat och publicerat ny vägledning om hur planläggning bör ske med hänsyn till mellankommunala och regionala förhållanden.³²

---

³⁰ [SGI – Sveriges största riskområden](#)

³¹ [SGI, MSB – Riskområden för ras, skred, erosion och översvämning](#)

³² PBL kunskapsbanken – [Vad är mellankommunal samordning](#)

Övriga allmänna intressen

Areella näringar

Jordbruk

All brukningsvärd jordbruksmark, ska i största möjliga utsträckning, skyddas från exploatering enligt hushållningsbestämmelserna. Enligt Jordbruksverket minskar den brukningsbara arealen jordbruksmark både globalt och lokalt för varje år, vilket gör att bevarande av jordbruksmark är av stor betydelse för den fortsatta livsmedels- och energiförsörjningen i landet. Den brukningsvärda jordbruksmarken anses därmed mycket värdefull att bevara för framtida generationer att odla till förmån för livsmedelsproduktion och foder för livsmedelsproducerande djur. Sveriges jordbruksmark är idag för liten för att kunna försörja vår befolkning.

Regeringen beslutade 2017 om en livsmedelsstrategi för Sverige (prop. 2016/17:104) där målet är att, "öka livsmedelsproduktionen i Sverige, stödja svensk och miljöinriktad matkonsumtion och skapa sysselsättning på svensk landsbygd". Även miljö kvalitetsmålet ett rikt odlingslandskap, talar om behovet att skydda jordbruksmark, "Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks." I de fall där kommunen ändå vill ta jordbruksmark i anspråk för exploatering för att tillgodose väsentliga samhällsintressen, och detta behov inte kan tillgodoses på ett, från allmän synpunkt, tillfredsställande sätt, på någon annan mark så bör detta ske med så lite intrång som möjligt i det befintliga jordbruket.

Länsstyrelsen Uppsala uppdaterade under 2021 den regionala handlingsplanen för livsmedelsstrategin, *Ät Uppsala län*, som bygger på Sveriges livsmedelsstrategi år 2018 – 2030.³³

Sedan gällande översiktsplan för Tierps kommun antogs 2011 har ett antal vägledande domar tillkommit gällande exploatering av brukningsvärd jordbruksmark. För att få bebygga brukningsvärd jordbruksmark har det tydliggjorts att det enligt 3 kap. 4 § MB behövs en lokaliseringsutredning som visar att det aktuella behovet inte kan tillgodoses på annan mark (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 16 januari 2019 i mål nr P 3809-18 och 9 april 2018 i mål nr P 5481-17). Detta innebär med andra ord att kommunen redan i översiktsplanarbetet bör redovisa alternativa utbyggnadsområden och även belysa konsekvenser från allmän synpunkt av de olika alternativen, om avsikten är att bebygga brukningsvärd jordbruksmark (se prop. 1985/86:3 s. 54 och s. 158).

Länsstyrelsen Uppsala har tagit fram en vägledning om gällande lagstiftning och praxis för jordbruksmark i planering och prövning.³⁴ I underlaget redovisas ytterligare vägledande domar för bedömningen av frågan om vad som är att betrakta som brukningsvärd jordbruksmark. Vägledningen kommer att uppdateras under

---

³³ Länsstyrelsen i Uppsala län - [Ät Uppsala län - Handlingsplan för livsmedelsproduktion](#)

³⁴ Länsstyrelsen i Uppsala län - [Jordbruksmark i prövning och planering](#)

2024. I Planeringskatalogen finns även flera rapporter och vägledningar från Jordbruksverket som kan användas som stöd i arbetet med översiktsplaneringen.³⁵

Skogsbruk

Enligt hushållningsbestämmelserna i 3 kap. 4 § miljöbalken är skogsbruk av nationell betydelse och skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk. Skogen har också andra värden kopplade till den fysiska planeringen och det kan vara av stor vikt i frågor gällande vattenhushållning, luftkvalitet, naturvärden, kulturvärden, buller och grön infrastruktur. Tätortsnära skogar har särskilt högt värde och bör därför brukas med stor hänsyn till allmänna intressen.

I arbetet med de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur har ett kunskapsunderlag med värdetrakt för skog tagits fram. Läs mer under rubriken *Grön infrastruktur*.

Naturmiljö

Sedan kommunens översiktsplan antogs 2011 har flera förändringar skett i kommunens skyddade natur. Information om gällande naturreservat finns på Länsstyrelsens webbplats och i Naturvårdsverkets kartverktyg *Skyddad natur*.

Naturen hyser komplexa ekosystem som måste fungera för att den biologiska mångfalden ska bevaras och för att samhällsviktiga tjänster ska kunna fortsätta levereras. Genom att i översiktsplanen redovisa naturmiljöer och naturvärden blir det lättare att beakta naturområdena och göra avvägningar av lämplighet och genomförbarhet vid planering av olika typer av markförändringar. Naturmiljöer och naturvärden kan gärna redovisas i kombination med en redogörelse för vilken typ av påverkan som de är känsliga för. Utifrån kunskapen om var värdefulla naturområden finns kan en långsiktig och övergripande struktur skapas som uppfyller miljöbalkens grundläggande intentioner och säkerställer samhällets behov av ekosystemtjänster.

På PBL kunskapsbanken finns en ny vägledning om kommunal grönplanering. Grönstrukturen har en nyckelroll för att möta en rad olika utmaningar som samhället står inför och med rätt planering kan grönområden göra stor skillnad på ett mångfunktionellt, kostnadseffektivt och hållbart sätt.³⁶

Artdatabanken ansvarar för att ta fram en förteckning över alla de arter vars framtida överlevnad inte är säkrad inom en viss region, den så kallade rödlistan. Rödlistan uppdateras vart femte år och har uppdaterats under 2020. Rödlistade arter har inget formellt skydd men deras förekomst kan indikera värdefulla livsmiljöer vilket innebär att uppmärksamhet behöver iakttas vid en förändring eller påverkan på markanvändningen. Att uppmärksamma förekomst av sådana arter tidigt i

---

³⁵ Planeringskatalogen – [Jordbruksmark, Jordbruksverket](#)

³⁶ PBL kunskapsbanken – [Grönplanera! – En vägledning om kommunal grönplanering](#)

planprocessen är viktigt eftersom det kan finnas behov av inventeringar under viss tid på året, anpassningsbehov etcetera. Rödlistan ska vara ett hjälpmedel i arbetet med att bevara och skydda den biologiska mångfalden.³⁷

Grön infrastruktur

Länsstyrelsen Uppsala har på uppdrag av regeringen tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur (GI) under 2019.³⁸ Syftet med handlingsplanen är att identifiera naturområden, biotoper, strukturer och element i landskapet som skapar ett ekologiskt sammanhang som utgör förutsättningen för att bevara landskapets biologiska mångfald och främja ekosystemtjänster. Handlingsplanen är tänkt att kunna användas som underlag i den fysiska planeringen enligt PBL, i infrastrukturplaneringen, samt vid prövningar enligt miljöbalken.

I kommande översiktsplanering bör Tierps kommun inkludera grön infrastruktur. På länsstyrelsens hemsida för GI finns även länkar till regionalt och nationellt kartunderlag med kartlager för föreslagna värdestrakter bl.a.³⁹ Dessa kan användas som underlag vid prövning och planering som ett stöd till väl avvägda prioriteringar av insatser.

Ekosystemtjänster

Kunskapen om ekosystemtjänster och kopplingen till den fysiska planeringen har tydliggjorts alltmer under de senaste åren. Senast år 2025 ska en majoritet av Sveriges kommuner integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning av den byggda miljön i städer och tätorter. På PBL kunskapsbanken finns en vägledning om varför och hur man kan integrera ekosystemtjänster i den byggda miljön.⁴⁰ Översiktsplanen är det viktigaste planinstrumentet för att styra en mark- och vattenanvändning som främjar ekosystemtjänster.

Regeringen har i proposition 2016/17:200 Miljöbedömningar förtydligat att ekosystem och ekosystemtjänster omfattas av definitionen av miljöeffekter i 6 kap 2 § miljöbalken i och med att det breda begreppet biologisk mångfald omfattas. Om det i miljöbedömningen framkommer att miljöeffekter på ekosystem kan uppstå ska därför effekter på ekosystemtjänster bedömas och beskrivas i miljökonsekvensbeskrivningen.

---

³⁷ Artdatabanken - [Rödlistan](#)

³⁸ Länsstyrelsen i Uppsala län - [Grön infrastruktur i Uppsala län](#)

³⁹ Länsstyrelsen i Uppsala län - [Grön infrastruktur](#)

⁴⁰ PBL Kunskapsbanken - [Ekosystemtjänster](#)

Friluftsliv

Det övergripande syftet med friluftspolitiken i Sverige är att stödja människors möjligheter att vara i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund. Regeringen beslutade 2012 om tio nationella mål som tillsammans bidrar till detta. Flera av de tio friluftspolitiska målen har en tydlig koppling till samhällsplaneringen och är relevanta för kommunernas arbete med exempelvis grönstrukturplaner och friluftslivsplaner.

Kommunen har en nyckelroll i att skapa förutsättningar för ett välfungerande friluftsliv. Genom långsiktig planering och löpande verksamhet kan kommunen säkra tillgång, tillgänglighet och kvalitet i natur- och kulturlandskapet för människors utevistelse.

Naturvårdsverket har tagit fram en metod för kartläggning av friluftsområden som kan vara till hjälp i översiktsplanearbete och på Naturvårdsverkets webbplats finns vägledningar kring hur man bör arbeta med frågan i ett större perspektiv.⁴¹

Skyddade arter

Bestämmelser om artskydd finns i 8 kap miljöbalken och artskyddsförordningen (SFS 2007:845). Artskyddet är en stark förbudslagstiftning. För de bestämmelser som grundas på EU-direktiven (framför allt 4 § artskyddsförordningen) visar rättspraxis hittills att dispens som regel inte kan fås för rena exploateringsändamål, som till exempel tätortsutveckling.

Plan- och bygglagen och miljöbalken gäller parallellt. Det finns inga formella hinder mot att anta en detaljplan i strid med artskyddsbestämmelserna. Observera dock att en sådan plan inte får genomföras. För att undvika risken för detta behöver artskyddet hanteras tidigt i planprocessen och lämpligtvis kan detta göras redan i översiktsplanen.

Stora opåverkade områden

Enligt 3 kap 2 § miljöbalken ska stora mark- och vattenområden som är obetydligt påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär. Kommunerna kan själva peka ut stora orörda områden i översiktsplanen.

Strandskydd

Länsstyrelsen beslutade den 17 december 2014 om ändrad utbredning av det utvidgade strandskyddet inom kommunen. Kommunens antagna tematiska tillägg för LIS-områden i kommunen berörs av översynen av det utvidgade strandskyddet.

---

⁴¹ Naturvårdsverket - [Kartlägga naturområden för friluftsliv](#)

Det tematiska tillägget inklusive den av Länsstyrelsen genomförda översynen bör arbetas in i den kommande översiktsplanen.

Översiktsplanen bör innehålla beskrivning av tillgängligheten till stränder i kommunen och hur denna kan värnas eller förbättras. Strand- och vattenområden som är särskilt värdefulla från naturvårdssynpunkt att skydda från exploatering kan med fördel också redovisas. I de fall det har betydelse för planförslaget bör kommunen i översiktsplanen redovisa de områden som har utvidgat strandskydd.

Kulturmiljö

1 januari 2014 beslutade riksdagen om nya nationella mål för kulturmiljöarbetet som ska vara vägledande för kommunerna. I översiktsplanen bör kommunen förhålla sig till dessa.

Kulturmiljölagen ändrades 1 januari 2014. Ändringen har bland annat inneburit att den senare tidsgränsen för fornlämningar förtydligats i och med att alla lämningar (med vissa undantag) som kan antas ha tillkommit före 1850 utgör fornlämning. Det gäller även exempelvis bebyggelselämningar som härrör från bebyggelse uppförd före 1850, men som försvunnit långt senare. Länsstyrelsen kan dock i det enskilda fallet med hänsyn till dess kulturhistoriska värde besluta att fornlämningsförklara en yngre lämning om det finns särskilda skäl.

De bygglovsbefriade åtgärder som infördes i PBL 2014 har medfört att det finns ett större behov av kulturmiljöunderlag och att stärka skyddet i detaljplaner för kulturvärden.

Kommunernas översiktsplanering är ett centralt instrument för att tillgodose såväl riksintressen för kulturmiljövården som allmänna kulturmiljöintressen. Översiktsplanen ska identifiera kulturvärdena och ange riktlinjer och rekommendationer för att skydda, bevara och utveckla de kulturhistoriska värdena såväl i landskapet som i bebyggelsemiljöer och för enskilda byggnader. Eventuella konsekvenser för kulturmiljöer i bebyggelsen och kulturlandskapet ska tydligt framgå.

Fornlämningar

År 2018 ersattes Riksantikvarieämbetets nationella fornlämningsregister (FMIS) av det nationella kulturmiljöregistret (KMR) som förutom att redovisa fornlämningar, övriga kulturhistoriska lämningar och andra typer av lämningar, även redovisar bland annat området för (till att börja med de senaste årens) arkeologiska utredningar och undersökningar, information om de arkeologiska uppdragen och direkllänk till arkeologiska rapporter.

Under 2018 ändrade Riksantikvarieämbetet även systemet för registrering av fornlämningar. Lämningarna i registret har fått nya beteckningar vilka inte kopplas till socken, utan är unika för hela landet. De gamla fornlämnings-numren finns dock

kvar i beskrivningarna. Det nya fornsök är, i likhet med det tidigare, tillgängligt digitalt.

Klimatförändringarnas påverkan

Klimatförändringarna kommer i vissa fall att ge en direkt påverkan på kulturarvet, exempelvis genom att havet stiger, att sjöar och vattendrag svämmas över eller att varmare temperaturer ger förlängda växtsäsonger med oönskad igenväxning som resultat. Det är därför viktigt att en översiktsplan gör riskanalyser och identifierar hotbilder mot kulturarvet. Översiktsplanen bör även ange rekommendationer för de åtgärder som kan krävas för att skydda kulturarvet mot klimatrelaterade hot. I många fall kan skydd för kulturarvet troligtvis samordnas med övriga klimatanpassningsåtgärder i samhällsplaneringen. I sammanhanget är det viktigt att säkerställa att föreslagna skyddsåtgärder inte ger en indirekt negativ påverkan (fysiskt eller visuellt) på en kulturmiljö eller en värdefull byggnad. Den indirekta påverkan kan uppstå exempelvis när kajkanter höjs, marknivåer ändras eller vallar anläggs.

Vatten och avlopp

Översiktsplanen är kommunens mest betydelsefulla planeringsverktyg för att bidra till en trygg vattenförsörjning. I översiktsplanen kan områden beskrivas där svårigheter med vattenförsörjningen kan förutses. Det kan till exempel handla om konkurrens om vatten eller kvalitetsproblem vid enskild vattenförsörjning. Genom välgrundade avvägningar om lämplig mark- och vattenanvändning kan kommunen undvika framtida problem ur ett vattenförsörjningsperspektiv. Läs mer i Boverkets vägledning om vattenförsörjning i översiktsplaneringen.⁴²

Ett nytt dricksvattendirektiv är antaget och i betänkandet *En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet SOU 2021:81* föreslås hur EU:s nya dricksvattendirektiv ska genomföras i svensk lagstiftning med start från 2023. En av de mest väsentliga förändringarna i det nya direktivet är en övergång till en riskbaserad metod för dricksvattensäkerhet som omfattar hela kedjan från avrinningsområde, uttag, beredning, lagring och distribution. Riskbedömningen och riskhanteringen ska ske med utgång från uttagspunkter för dricksvatten och tillrinningsområdet till dem vilket medför att hänsyn till dessa tillrinningsområden måste ske vid planering.

Länsstyrelsen beslutade i december 2021 om en regional vattenförsörjningsplan. Den regionala vattenförsörjningsplanen ger en sammanhållen bild av befintliga vattenresurser och vattenförsörjningen i länet.⁴³ Underlaget erbjuder en långsiktig strategi med syfte att uppnå en robust vattenförsörjning. Planen ska också fungera

---

⁴² Boverket – [Vattenförsörjning i översiktsplanering](#)

⁴³ Länsstyrelsen i Uppsala län – [Regional vattenförsörjningsplan](#)

som ett stöd för kommunerna i arbetet med vatten- och avloppsvattenplaner eller lokala vattenförsörjningsplaner samt i kommunens fysiska planering.

SGU lanserade i februari 2021 en ny karttjänst för grundvattentillgång i små magasin som omfattar kartvisare, nya data och tillhörande rapport. Syftet är att underlätta riskbedömning och samhällsplanering för enskild vattenförsörjning.⁴⁴ Detta underlag är lämpligt att till exempel använda för att bedöma om enskild vattenförsörjning är lämplig och möjlig i utpekade LIS-områden.

Dagvatten

I samband med arbetet med planeringsstrategin bör kommunen beakta dagvattenhanteringen. Då det finns begränsningar att reglera dagvattenhanteringen i detaljplan bör det i översiktsplanen finnas riktlinjer om hur dagvattenhanteringen kan lösas. Vidare bör låglänta områden som kan användas vid flödesutjämning identifieras och pekas ut. Detta för att säkerställa att utrymme finns och för att på sikt minska risken för översvämning vid befintlig och planerad bebyggelse.

Översiktsplanen bör även redovisa åtgärder som behöver vidtas för att minimera utsläpp av förorenade ämnen, från till exempel trafiken ner till grundvattenmagasin. En kartläggning av dagvatten kan med fördel redovisas i översiktsplanen för att visa dagvattnets avrinning och hur ledningssystemet i kommunen ser ut samt vilka påverkanskällor som finns för dagvattnets föroreningsnivå. Boverket har tagit fram en vägledning för dagvatten i detaljplan, men den tar även upp hantering av dagvatten på den översiktliga planeringsnivån.⁴⁵

Avfallshantering

Sedan maj 2011 är avfallshantering ett allmänt intresse och bör beskrivas i översiktsplanen på ett sådant sätt att det blir tydligt hur den ska behandlas i planläggningen. Kommunernas avfallsplan är ett viktigt underlag i det arbetet, men den bör konkretiseras i fråga om vilka krav den ställer på den fysiska planeringen. Boverket har tagit fram en vägledning som bland annat beskriver avfallsplanens roll i översiktsplanen.

Energiproduktion och distribution

Förnybar energiproduktion

Mot bakgrund av Sveriges nationella mål om ett 100 procent förnybart elsystem till år 2040 är det viktigt att möjliggöra en effektiv utbyggnad av förnybar energiproduktion genom översiktsplaneringen. För att vi ska nå förnybarhetsmålet

---

⁴⁴ Planeringskatalogen – [Karttjänst om grundvattentillgång i små magasin](#)

⁴⁵ Boverket – [Dagvatten i den översiktliga planeringen](#)

krävs kraftfullt ökade insatser. Översiktsplanen bör redovisa hur energiförsörjningen ska ske för olika områden, inklusive distribution, och konsekvenser av detta.

För att uppnå de nationella energi- och klimatmålen krävs en kombination av energieffektivisering, övergång till förnybara energikällor, ett minskat transportbehov och mer transporteffektiv planering, en hållbar konsumtion, ett klimatsmart byggande samt förvaltning och renovering av fastigheter. För att se de regionala förutsättningarna vad gäller utsläpp och hur planeringen kan vara ett verktyg för minskade utsläpp kan den regionala koldioxidbudgeten användas.⁴⁶

Under 2019 kom nya krav för laddinfrastruktur för laddfordon från Boverket.⁴⁷ Planeringsstrategin bör förhålla sig till de nya förutsättningarna som laddinfrastruktur för elfordon medför.⁴⁸

Vindkraft

Naturvårdsverkets och energimyndighetens nationella strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad från 2021 visar länens möjligheter till ökad vindkraftsproduktion.⁴⁹ För genomförandet av strategin finns planer på att länsstyrelserna får i uppdrag att göra regionala analyser i nära samverkan med kommuner och andra relevanta aktörer. Den nationella strategin och tillkommande planeringsunderlag kan innebära behov av översyn av kommunernas vindkraftsplanering på översiktsplanenivå.

Energidistribution

Det pågår en hel del planer på mycket omfattande förstärkningar av transmissionsnätet i hela landet. Elnäten har behov av mark och ska konkurrera med andra anspråk och det kan innebära förändrade planeringsförutsättningar för kommunen, vilket är viktigt att ha med sig i arbetet med planeringsstrategin. För övergripande information rörande Svenska kraftnäts framtida planer för stamnätet för el finns Systemutvecklingsplan 2022-2031.⁵⁰

Det är viktigt att transmissions- och regionnät finns med i en översiktsplans redovisning av tekniska försörjningssystem och att det framgår att transmissionsnätet är av central betydelse för både den lokala och för den nationella elförsörjningen. Information om Svenska kraftnäts anläggningsobjekt finns att hämta via Planeringskatalogen och innehåller uppgifter om geografiska positioner, förläggningssätt och spänningsnivå för anläggningarna.

---

⁴⁶ Länsstyrelsen i Uppsala län - [Koldioxidbudget för Uppsala län 2020-2040](#)

⁴⁷ Boverket – [Nya krav på laddinfrastruktur för laddfordon](#)

⁴⁸ Boverket – [Främja fossilfri och klimatsmart energi](#)

⁴⁹ Naturvårdsverket – [Nationell vindkraftsstrategi](#)

⁵⁰ Svenska kraftnät - [Systemutvecklingsplan](#)

Genom det regionala samarbetet #uppsalaeffekten arbetar olika aktörer i länet tillsammans för att minska negativ påverkan från länets kapacitetsbrist.⁵¹ För att kraftsamla kring effektfrågan utbyts information, erfarenheter och kunskap för att utveckla ett mer flexibelt användande av el och bidra till ett bra genomförande av projekt som Svenska Kraftnät driver för att förstärka stamnätets ledningar genom länet.

Infrastruktur

Väg och järnväg

Under 2019 pekade Trafikverket ut vilka vägar som är viktigast för tillgänglighet ur ett nationellt och regionalt perspektiv. Dessa vägar kallas för funktionellt prioriterat vägnät (FPV) och syftar till att skapa samsyn om vilket vägnät som är viktigast för nationell och regional tillgänglighet. Det är ett planeringsunderlag och stöd för prioritering av insatser för att värna och utveckla tillgängligheten för resor och transporter, samt ett underlag i samhällsplanering, utformning av vägarna samt i avvägning av olika intressen. Vilka vägar som det gäller framgår av NVDB⁵² som uppdateras regelbundet.

De långsiktiga planerna för utveckling av transportinfrastrukturen syftar till att uppfylla de transportpolitiska målen. Långsiktiga planer för utvecklingen av transportinfrastrukturen görs både på nationell och regional nivå. I den regionala transportinfrastrukturplanen för 2022-2033 framgår vilka satsningar i region Uppsalas infrastruktur som kommer att göras under perioden.⁵³

Den regionala cykelstrategin beskriver inriktning och åtgärdsbehov för cykelåtgärder i länet och ska fungera som ett stöd till kommunernas cykelstrategiska arbete. Cykelplanen fastslår tre mål som länets aktörer behöver arbeta med för att uppnå de nationella och regionala målen som finns för hållbara transporter, miljö och folkhälsa år 2030.

På Trafikverkets webbplats finns checklistor på sådant som Trafikverket anser bör beaktas i översiktsplaneringen. Där finns också en länk vidare till *Transportsystemet i samhällsplaneringen: Trafikverkets underlag för tillämpning av 3–5 kap. miljöbalken och av plan- och bygglagen (2020)*.⁵⁴

Kollektivtrafik

Kopplingen bebyggelse och kollektivtrafik, såväl på land som på vatten är en viktig översiktsplanefråga. Med en tydlig redovisning av förutsättningar och utvecklingsmöjligheter för kollektivtrafiken kan översiktsplanen bidra till att ny bebyggelse lokaliseras till områden som kan erbjuda en attraktiv och effektiv kollektivtrafik. Nuvarande och planerad turtäthet, restider och kapacitet är ett bra

---

⁵¹ Länsstyrelsen i Uppsala län - [#uppsalaeffekten - arbete med eleffekt i Uppsala län](#)

⁵² Trafikverket- [Nationella vägdatabasen](#)

⁵³ Region Uppsala - [Lansplan för regional transportinfrastruktur i Uppsala län 2022-2033](#)

⁵⁴ Trafikverket – [Checklistor för samhällsplanering](#)

underlag att utgå från vid bedömning av olika områdens tillgänglighet. Ett annat planeringsunderlag är det regionala trafikförsörjningsprogrammet 2020-2030.⁵⁵

Bredband/elektronisk kommunikation

I april 2022 antogs en regional strategi för digital infrastruktur 2022–2030.⁵⁶ I denna anges regionala mål för bredbandsutbyggnaden och ett antal fokusområden pekas ut som särskilt viktiga att arbeta med. I samband med arbetet med planeringsstrategin bör kommunen beakta den regionala strategin för digital infrastruktur.

Idag byggs den fjärde generationens mobilnät, 4G (LTE) och även utbyggnaden av 5G har påbörjats. Detta medför att kravet på tätheten mellan masterna ökar. Det krävs därför en god planering för utbyggnad av den trådlösa bredbandsinfrastrukturen samt tydliga villkor för tillträde till kommunal mark och lokaler.

Klimat

All planläggning ska ta hänsyn till miljö- och klimataspekter enligt PBL. Både klimatanpassning och minskad klimatpåverkan ingår i begreppet klimataspekter. Klimatanpassning hanterar effekter av klimatförändringar som redan är på gång medan minskad klimatpåverkan handlar om att bromsa eller stoppa dessa förändringar på lång sikt.

För minskad klimatpåverkan kan det i översiktsplaneringen innebära att utveckla strukturer som gynnar resurssnåla transporter, minimerar utsläpp av föroreningar och växthusgaser samt minskar energianvändningen. Ur ett klimatanpassningsperspektiv kan det handla om att anpassa lokaliseringen av ny bebyggelse till ökad nederbörd och översvämningar, högre temperaturer och ökad risk för ras och skred.

Begränsad klimatpåverkan

Enligt Sveriges klimatmål ska Sverige senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikesflyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010. För att nå målen behöver utsläppen av växthusgaser minska snabbt.

Vi står inför en fortsatt global temperaturökning som till stor del beror på våra utsläpp av växthusgaser med ursprung i vår energianvändning. Översiktsplanering med sitt strategiska helhetsperspektiv på markanvändning, bebyggelse, grönstruktur

---

⁵⁵ Region Uppsala - [Regionalt trafikförsörjningsprogram för Uppsala län 2020-2030](#)

⁵⁶ Region Uppsala - [Strategi digital infrastruktur i Uppsala län](#)

och infrastruktur är en bra bas för att belysa energifrågans rumsliga dimension och dess koppling till övriga planeringsfrågor.

Energiaspekter och påverkan på utsläpp av växthusgaser som kan behandlas inom ramen för PBL-systemet är bland annat trafikens energianvändning (kollektivtrafik, GC-nät, servicestruktur) bebyggelsens energianvändning (energieffektiv design) samt försörjningssystem och dess samspel med bebyggelseutformning (anläggningar, distributionssystem, markområden). En central aspekt i översiktsplaneringen är lokalisering, som i samspel med infrastrukturen och transporternas organisering skapar mobilitetsmönster med större eller mindre klimatpåverkan. Läs mer under rubriken ”energiproduktion och energidistribution”. Hur marken används påverkar också dess egenskaper att binda kol, det vill säga fungera som kolsänka. Skog, jordbruksmark och våtmarker är viktiga kolsänkor.

Av den regionala energi- och klimatstrategin för Uppsala län framgår att länet ska ha 100 procent förnyelsebar elproduktion 2040. Dessutom ska länets energianvändning vara 50 procent effektivare 2030 jämfört med 2005. Boverket har tagit fram en vägledning om klimatpåverkan och översiktsplanering som syftar till att ge kommunerna stöd i översiktsplaneringen så att den medverkar till en minskad klimatpåverkan.⁵⁷

Klimatanpassning

Klimatanpassning innebär åtgärder för att anpassa samhället till de klimatförändringar vi redan märker av idag och de som vi inte kan förhindra i framtiden.

Klimatförändringar kan till viss del ha en direkt effekt på människors hälsa och säkerhet. Exempelvis kan ökad frekvens av långvariga värmeböljor få en direkt konsekvens för särskilt sårbara människor i samhället, såsom äldre och små barn. Ett förändrat klimat har i hög grad också betydelse genom att det påverkar andra hälso- och säkerhetsaspekter. Exempelvis kan hälsoproblem med luftföroreningar förvärras, risker för skyfallsöversvämningar öka, och förutsättningarna för ras, skred och erosion förändras. Ett ändrat klimat påverkar också våra tekniska försörjningssystem för exempelvis dricksvatten, avloppsvatten och dagvatten. Detta kan i förlängningen leda till sanitära olägenheter, smittspridning och problem med dricksvattenförsörjning. Förslag på åtgärder från ett administrativt perspektiv kopplat till klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen finns på Livsmedelsverkets webbplats.⁵⁸

Översiktsplanen ska visa behovet av klimatanpassning. I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur skyldigheten att ta hänsyn till klimataspekter kommer att tillgodoses vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Klimatets förändringar berör samhällets alla sektorer och det är få verksamheter som kommer

---

⁵⁷ PBL kunskapsbanken – [Översiktsplanering för minskad klimatpåverkan](#)

⁵⁸ Livsmedelsverket – [Klimatanpassningsåtgärder – administrativa åtgärder](#)

att förbli helt opåverkade. En medveten långsiktig planering innebär en rad åtgärder för att anpassa samhället till de klimatförändringar som märks redan idag och de som väntar framöver. I huvudsak är det fyra olika aspekter som behöver hanteras i översiktsplanen:

- Högre temperaturer och risk för värmeböljor
- Ökad nederbörd och översvämningar
- Stigande havsnivåer
- Risker för ras, skred och erosion

Läs mer om klimatanpassning under rubriken ”Ras, skred, erosion och översvämning”.

Risk för värmeböljor

En konsekvens som följer av ett varmare klimat är att vårt samhälle oftare kan komma att drabbas av värmeböljor. Sveriges årsmedeltemperatur förväntas öka med mellan 2,5 och 5,5 grader fram till slutet på seklet beroende på var man befinner sig i landet. Den största ökningen kommer att inträffa under vintern, men ökningarna framträder tydligt under samtliga årstider. Värmeböljor, där medeltemperaturen överstiger 20 grader under flera dagar i följd, kommer att inträffa betydligt oftare än idag, och oftare ju längre söderut i landet man befinner sig.

Utifrån dagens och framtida beräknade temperaturer kan utsatta värden/system identifieras. Det kan röra sig om samhällsviktiga funktioner som infrastruktur och vårdinrättningar, bebyggelse- och byggnadstyper samt natur- och kulturvärden. Det som påverkar hur mycket temperaturen höjs är bland annat hus stor andel av marken som är hårdgjord yta, i vilken omfattning valda byggnadsmaterial i urbana miljöer lagrar värme, hur höga husen är och hur tätt de står. Städer är generellt ett par grader varmare än omgivande landskap, men även inom stora städer kan temperaturskillnader på över tolv grader förekomma under klara, vindstilla nätter.

I Folkhälsomyndighetens rapport *Värme och människa i bebyggd miljö* från 2019 finns exempel på åtgärder som minskar hälsoskadlig värme.⁵⁹

Luftfart och höga objekt

Alla byggnadsobjekt oavsett typ så som master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, byggnader etcetera som är högre än 20 meter över mark eller vattenytan ska remitteras till Luftfartsverket. Detta för att utreda om utpekade områden inkräktar på skyddsområden för Luftfartsverkets CNS-utrustning. Detta gäller oavsett position på svenskt territorium. Samrådskraven gäller även för vindkraftverk som finns inom områden speciellt utpekade för vindkraft.

---

⁵⁹ Folkhälsomyndigheten – [Värme och människa i bebyggd miljö](#)

Totalförsvaret

Samhällsplaneringen är ett viktigt instrument i återuppbyggnaden av det civila försvaret. Det kan därför vara bra att lyfta frågor i planeringsstrategin om det civila försvaret och den verksamhet som ansvariga aktörer, i detta fall kommunen, ska bedriva för att göra det möjligt för samhället att hantera situationer då beredskapen i Sverige höjs.

Det kan vara bra att känna till att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bedömer att avveckling av anläggningar, materiel med mera för civilt försvar behöver upphöra. Det kan finnas fall då avveckling eller försäljning kan vara motiverat, men då bör man ha en dialog med MSB och med ansvarig länsstyrelse först.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerade under 2021 en vägledning om totalförsvarets intressen i samhällsplaneringen.⁶⁰ För att underlätta kommunernas arbete med krisberedskap har MSB och SKR tagit fram en handbok. Ett avsnitt fokuserar helt på fysisk planering enligt PBL.⁶¹

Då totalförsvarsplaneringen återupptagits i landet är de civila myndigheterna och Försvarsmakten i ett pågående återtags- och planeringsarbete avseende civil- och totalförsvarsfrågor för kommunernas del i länet. Det innebär att planeringen för civil- och totalförsvaret för länets kommuner alltså pågår och kommer att fortgå under lång tid framöver. För kommunens del innebär detta ett behov av en tät dialog med Länsstyrelsen i hanteringen av dessa frågor i det egna planeringsarbetet. Vid planeringen av specifika projekt kommer det därför, varefter planeringsarbetet på nationell nivå fortskrider och utkristalliseras, vara tvunget att löpande ställa frågor till Länsstyrelsen vad gäller civil- och totalförsvarsfrågor under kommande mandatperioder.

Sociala aspekter

I PBL står att planläggning ska främja en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper (2 kap 3 § 2p). För att uppnå en socialt hållbar utveckling, vilket är en förutsättning för en hållbar utveckling, krävs att kommunen arbetar med de långsiktiga sociala aspekterna i sin översiktsplan. Det handlar om att bygga ett samhälle där allas grundläggande rättigheter respekteras och inga grupper diskrimineras. Miljöer ska vara användbara för alla människor oavsett kön, ålder, religion, etnicitet, sexuell läggning, könsidentitet/könsuttryck eller funktionsvariation.

---

⁶⁰ MSB – [Totalförsvarets intressen i samhällsplanering](#)

⁶¹ MSB - [Handbok i kommunal krisberedskap](#)

Barnperspektivet

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige vilket innebär att den fått en starkare juridisk ställning. Barn och ungas rättigheter är viktiga i samhällsplaneringen eftersom barns livsvillkor påverkas av hur vi planerar, utformar och förvaltar den byggda miljön. Barnkonventionen lyfter vikten av lika rättigheter och att skapa likvärdiga villkor för barn och unga. Lagen kommer att prägla den fysiska planeringen genom att barnperspektivet kräver större plats. Kommunen behöver därmed i kommande planeringsstrategi ta ställning till om det behövs tydligare ställningstaganden kopplat till barns perspektiv.

Barn har rätt till lek, vila och fritid. För att skapa förutsättningar för lek och fritid är det viktigt att spara grönområden nära skolor och bostadsområden och att lektytor finns för barn. Det är viktigt med tillgång till gång- och cykelvägar liksom andra kommunikationer så att barnen tar sig till och från sina fritidsaktiviteter. En annan aspekt är att barn har rätt att skyddas från våld och barn kan uppleva vissa fysiska miljöer som otrygga. Utifrån det är det viktigt att miljöerna både upplevs som trygga och är trygga.

I den fysiska planeringen behöver bedömningar av barnets bästa göras och för att göra det kan det vara rimligt att ta fram olika former av planeringsunderlag i form av kartläggning av exempelvis barns rörelsemönster, skillnader mellan pojkar och flickor, mötesplatser, naturområden, gömställen, viloplatser, lekställen med mera som är viktiga för barn och unga, olycks- och hälsorisker i olika områden, trygga och otrygga platser. Det är viktigt att involvera barnen, ungdomarna och/eller föräldrarna i kartläggningen.

Boverket har på uppdrag av regeringen kartlagt och analyserat Boverkets, kommunernas och länsstyrelsernas arbete med planering enligt PBL och fysisk planering i förhållande till barnkonventionen. En rapport om detta togs fram 2020.⁶²

Trygghetsskapande åtgärder

Boverket har tagit fram en vägledning kring brott och trygghet i samhällsbyggnadsprocessen. Vägledningen kan ge stöd i det praktiska arbetet och innehåller en samlad kunskapsbild kring vad som kan göras i utformningen av fysiska miljöer i samhällsbyggnadsprocessens olika skeden. Vägledningen har tagits fram i samverkan med bland andra länsstyrelserna, Brottsförebyggandet rådet (Brå), Polismyndigheten och Sveriges kommuner och Regioner (SKR).⁶³

Jämställdhet

Att ta vara på både män och kvinnors erfarenheter, behov och perspektiv är viktigt för en jämställd samhällsplanering. Det kan handla om särskilda insatser för att öka

---

⁶² Boverket – [Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling](#)

⁶³ Boverket – [Brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder](#)

andelen flickor och kvinnor i dialoger och samråd, eller om att skapa ökad trygghet på offentliga platser. Om arbetsgrupper och beslutsfattare har en jämn könsfördelning så gynnar det ett jämställt helhetsperspektiv i samhällsplaneringen. Boverket har tagit fram bra stöd om jämställdhetsintegrering i samhällsplaneringen.⁶⁴ Länsstyrelsen Uppsalas strategi för jämställdhetsintegrering kan också utgöra ett stöd i arbetet.⁶⁵

Tillgänglighet

Myndigheten för delaktighet beskriver att arbetet med principen om universell utformning handlar om att skapa lösningar som fungerar för så många som möjligt redan från början. Genom att fler inkluderas så behöver anpassningar inte göras i efterhand. Utgångspunkten är att alla människor är olika samt har olika förutsättningar och behov. För att hitta lösningar som passar för fler måste mångfalden i samhället vara riktlinjen. *”En process som utgår ifrån universell utformning leder i slutändan till mer tillgängliga lösningar. Framförallt leder det till att generella lösningar fungerar för fler och behovet av individuella lösningar riktade till personer med funktionsnedsättning minskar. Att arbeta för fler tillgängliga generella lösningar ger tydliga samhällsvinster. Genom att göra rätt från början minskar behovet av individuella lösningar och dyra åtgärder för anpassningar i efterhand minskar.”*⁶⁶

Bostadsförsörjning

Tierps kommun antog en bostadsförsörjningsplan 2013 och under innevarande mandatperiod ska kommunen anta nya riktlinjer. Det är viktigt att kommunen analyserar den demografiska utvecklingen, marknadsförutsättningarna och ser till vilka behov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Syftet med analysen är att ta reda på behov och efterfrågan hos befintliga och framtida invånare. Detta ska styra övriga delar av riktlinjerna, exempelvis målet för bostadsbyggande. Riktlinjerna bör därför utgå ifrån befolknings- och hushållsprognoser som *inte* innehåller planerat byggande, enligt Boverkets rekommendationer.⁶⁷

Precis som tidigare år finns också ett särskilt i lag stadgat bostadsförsörjningsansvar för vissa grupper, såsom till exempel för nyanlända och funktionsnedsatta. Sedan oktober 2022 finns också ett nytt underlag från Boverket vilket består av olika mått som avser tydliggöra delar av de bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala

---

⁶⁴ Boverket – [Jämställdhet i samhällsplaneringen](#)

⁶⁵ Länsstyrelsen i Uppsala län – [Regional strategi för jämställdhet 2018-2022](#)

⁶⁶ Myndigheten för delaktighet - [Principen om universell utformning](#)

⁶⁷ Boverket, [Medför fler bostäder en ökad befolkning? - Planering för bostadsförsörjning - Boverket](#)

bostadsmarknaden.⁶⁸ Det bör dock noteras att måtten inte synliggör alla grupper i behov av bostad, personer som lever i hemlöshet är en sådan grupp. Då bostadsförsörjningsansvaret omfattar alla befintliga och framtida invånare behöver kommunerna komplettera måttet. Måttet baseras också på data från år 2012–2020. Kommunerna ska därför använda måttet som ett underlag bland flera andra.

Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vara vägledande i arbetet med översiktsplan när det gäller att främja bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet. De av kommunfullmäktige antagna riktlinjerna är alltså ett viktigt strategiskt styrdokument. Sedan 1 juli 2014 har det i PBL preciserats att översiktsplanen ska redovisa hur kommunen avser tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. Hur kommunen avser att tillgodose behovet av bostäder kan lämpligen preciseras i tid och rum i översiktsplanen, det vill säga genom en redovisning av var och när de nya bostäderna bör komma till stånd. Det är viktigt att utveckling i bostadsområden sker med en variation av bostadstyper med olika upplåtelseformer, inte bara i områden där socioekonomiskt utsatta personer bor utan även i socioekonomiskt starka områden för att skapa förutsättningar för att motverka bostadssegregation. Boverket skriver om riktlinjernas koppling till översiktsplanen på PBL kunskapsbanken.⁶⁹

Nationella och regionala mål, planer och program

En översiktsplan ska ange hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling. Det är kommunen som avgör vilka mål som är relevanta att ta upp i sin översiktsplanering.

Regional utvecklingsstrategi

Region Uppsala har ansvaret att samordna det regionala tillväxtarbetet i länet. En ny regional utvecklingsstrategi (RUS) och Agenda 2030-strategi antogs i februari 2021.⁷⁰

Gestaltad livsmiljö

Riksdagen antog 2018 ett övergripande mål för gestaltad livsmiljö: ”Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.” Kommunerna har genom sitt

---

⁶⁸ Boverket, [Öppna data – Bedömning av bostadsbrist - Boverket](#)

⁶⁹ Boverket, [Att ta fram riktlinjer - Koppling till översiktsplanen](#)

⁷⁰ [Regional utvecklingsstrategi och Agenda 2030-strategi i Region Uppsala](#)

kommunala planeringsansvar en avgörande och betydande roll i gestaltandet och förvaltandet av landets livsmiljöer.

Målet ska uppnås genom att:

- Hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden.
- Kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids.
- Det offentliga agerar förebildligt.
- Estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas.
- Miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

I maj 2020 uppdaterades Boverkets webbplats med fler än 50 webbsidor information och möjligheter till interaktion kopplat till arkitektur och gestaltad livsmiljö.⁷¹

Miljömålen

Miljömålen är i Sverige den ekologiska dimensionen av Agenda och beslutades av riksdagen 1999. Generationsmålet, de 16 miljömålen och etappmålet bildar tillsammans miljömålssystemet. Hittills har miljömålen följts upp mot 2020, nästa hållpunkt för Sveriges miljömål blir år 2030 eftersom de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 tar sikte på samma år. De senaste årliga uppföljningarna har visat att Sverige har långt kvar till att nå de flesta av målen och för flera av dem går utvecklingen åt fel håll. Under de närmaste tio åren behöver alla öka takten i arbetet för att nå miljömålen och genomföra den brådskande samhällsomställning som behövs.⁷²

Översiktsplaneringen är en viktig arena för att diskutera och avväga frågor som rör en hållbar bebyggelsestruktur, en precisering under miljömålet God bebyggd miljö. Genom att verka för en hållbar bebyggelsestruktur kan man även påverka flera andra miljömål i positiv riktning genom effekter för klimat, luft, biologisk mångfald och vatten.

Länsstyrelsen Uppsala har arbetat med regionala åtgärdsprogram, ”Färdplan för ett hållbart län”, för att bidra till att uppnå de nationella miljömålen i bred samverkan med länets aktörer.⁷³ Åtgärdsprogrammen har tidigare behandlat tre teman: Minskad klimatpåverkan, vatten samt ekosystem och biologisk mångfald. Under 2023 har Länsstyrelsen Uppsala antagit fram ett nytt regionalt åtgärdsprogram för samhällsutveckling med fokus på att nå miljö kvalitetsmålen "God bebyggd miljö", "Giftfri miljö" samt det övergripande generationsmålet.

---

⁷¹ Boverket – [Arkitektur och gestaltad livsmiljö](#)

⁷² [Sveriges miljömål](#)

⁷³ Länsstyrelsen i Uppsala län - [Åtgärdsprogram inom miljömål](#)

Agenda 2030

Agenda 2030 består av 17 globala mål för hållbar utveckling som tagits fram av FN. Av dessa 17 mål är det flera som direkt kan kopplas till översiktsplanering och kommunernas långsiktiga arbete med hållbar utveckling. Här kan särskilt nämnas målen för hälsa, jämställdhet, vatten, klimat och infrastruktur. Mål 11 om hållbara städer kan ses som ett övergripande mål för bebyggelse och fysisk planering.⁷⁴

Regeringen beslutade 2018 om en handlingsplan som beskriver ett antal centrala åtgärder för hållbar utveckling inom ramen för Agenda 2030. I handlingsplanen identifieras ett antal fokusområden och åtgärder. Hållbara samhällen utgör ett av dem. Åtaganden inom detta fokusområde inkluderar bland annat att arbeta för goda livsmiljöer, det vill säga väl fungerande och robusta städer som utformas för alla.⁷⁵

Bedömning av granskningsyttrandenas aktualitet

Länsstyrelsens bedömning är att granskningsyttrandet över Tierps kommuns översiktsplan antagen 2011 fortfarande är aktuellt, förutom hänvisningar till äldre lagstiftning, program, policys m.m. Dessa kommenteras i stället i ovanstående underlag.

---

⁷⁴ Globala målen – [Agenda 2030](#)

⁷⁵ Regeringskansliet – [Handlingsplan Agenda 2030](#)